MERSİN İLAHİYAT DERGİSİ
MERSIN THEOLOGY JOURNAL

Sayı/Issue: 4 (2026), 1-11

# Erkeğe, Karısını Neden Dövdüğü Sorulmaz Rivayetinin Hadis Usûlü ve Fıkıh Doktrini Açısından Değerlendirilmesi

**Yılmaz FİDAN**
Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, İslam Hukuku Bilim Dalı
https://orcid.org/0000-0001-5065-1475, yilmaz.fidan@balikesir.edu.tr

**Gökhan UYSAL**
İslam Hukuku Bilim Uzmanı, Balıkesir Üniversitesi Bigadiç Meslek Yüksekokulu, Balıkesir, Türkiye
https://orcid.org/0000-0003-4831-8512, gokhanuysal@balikesir.edu.tr

**Araştırma Notu**

Süreç
Geliş Tarihi: 17.06.2026
Kabul Tarihi: 08.09.2026

İntihal: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Finansman: Yazar, bu araştırmayı desteklemek için herhangi bir dış fon almadığını kabul eder.

Çıkar Çatışması: Yazar, çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Telif Hakkı:
© Fidan, Yılmaz – Uysal, Gökhan | Creative Commons Attribution – Noncommercial 4.0 (Cc By Nc) International License

**Öz:** Bu araştırma notunda, İslâm fıkıh literatüründe ve günümüz akademik tartışmalarında zaman zaman aile içi şiddeti meşrulaştıran veya erkeği yargısal ve fıkhî denetimden muaf tutan bir delil gibi yorumlanan "Erkeğe, karısını neden dövdüğü sorulmaz" rivayeti; hadis usulü, cerh-ta'dîl verileri ve İslâm hukuku doktrini çerçevesinde eleştirel bir yaklaşımla incelenmektedir. Çalışmada, Hz. Ömer tarafından Hz. Peygamber'e merfû olarak nakledilen rivayetin kaynakları ve isnad tarikleri karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. İsnad zincirindeki Dâvûd b. Abdillâh el-Evdî ricâl otoritelerince sika kabul edilmekle birlikte, onun kendisinden rivayette bulunduğu Abdurrahman el-Müslî'nin yeterince tanınmayan ve kendisinden yalnızca Dâvûd el-Evdî'nin nakilde bulunduğu bir râvi olduğu belirlenmiştir. Bu sebeple Abdurrahman el-Müslî'nin mechûlü'l-ayn sayılması ve isnadın zayıf kabul edilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Bununla beraber rivayet hakkında farklı sıhhat hükümlerinin bulunduğuna işaret edilmiş ve zayıflık görüşünün tercih edilme gerekçeleri ortaya konulmuştur. İsnadındaki cehâlet ve teferrüd sebebiyle söz konusu rivayetin tek başına müstakil bir fıkhî hüküm tesis etmeye ve erkeğe mutlak bir sorumsuzluk alanı tanımaya elverişli olmadığı savunulmuştur. Çalışmada ayrıca Nisâ sûresinin 34. âyetinde zikredilen darp tedbirinin mutlak bir hak veya sorgulanamaz bir şiddet ruhsatı niteliği taşımadığı üzerinde durulmuştur. Âyetteki düzenlemenin, evlilik birliğini ciddi biçimde sarsan nüşûz hâlleriyle sınırlı olduğu; nasihat ve yatakları ayırma aşamalarının ardından başvurulabilecek, ağır, yaralayıcı ve iz bırakıcı olmaması gereken istisnaî bir tedbir niteliği taşıdığı belirtilmiştir. Bu sınırlı düzenlemeden hareketle darp içeren zayıf rivayetlere genel ve sınırsız bir normatif anlam yüklenmesinin usul bakımından isabetli olmadığı sonucuna varılmıştır. Aile içi şiddetin aile mahremiyeti gerekçesiyle yargısal denetimin dışında bırakılamayacağı; nefsin ve bedensel bütünlüğün korunması ile zararın giderilmesi ilkeleri doğrultusunda gerekli hukukî mekanizmaların işletilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Son olarak Nisâ sûresinin 35. âyetinde öngörülen tahkîm müessesesi, sahâbe uygulamaları ve mezheplerin farklı yaklaşımları çerçevesinde incelenmiş; bazı fakihlerce hakemlere tanınan tefrîk yetkisinin aile içi uyuşmazlıkların çözümünde kurumsal bir imkân sunduğu ifade edilmiştir.

**Anahtar Kelimeler:** İslâm Hukuku, Âile Hukuku, Nüşûz, Darp Rivayeti, Tahkîm.

Atıf Bilgisi: Fidan, Yılmaz – Uysal, Gökhan. "Erkeğe, Karısını Neden Dövdüğü Sorulmaz Rivayetinin Hadis Usûlü ve Fıkıh Doktrini Açısından Değerlendirilmesi". *Mersin İlahiyat Dergisi* 4 (2026), 1-11.

# A Critical Assessment of the Narration A Man Is Not Asked Why He Beat His Wife in Terms of Hadith Methodology and Islamic Jurisprudential Doctrine

**Doç. Dr. Yılmaz FİDAN**
Balıkesir University, Faculty of Theology, Department of Basic Islamic Sciences, Islamic Law Branch, Lecturer
https://orcid.org/0000-0001-5065-1475, yilmaz.fidan@balikesir.edu.tr

**Gökhan UYSAL**
Balıkesir University Bigadiç Vocational School, Balıkesir, Türkiye
https://orcid.org/0000-0003-4831-8512, gokhanuysal@balikesir.edu.tr

**Research Note**

History
Received: 17.06.2026
Accepted: 08.09.2026

Plagiarism:
This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagi-arism software.

Ethical Statement: It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Funding: The author acknowledges that they received no external funding in support of this research.

Competing Interests: The author declares that have no com-peting interests.

Copyright:
© Fidan, Yılmaz – Uysal, Gökhan | Creative Com-mons Attribution-Non-commercial 4.0 (CC BY-NC) International Li-cense

**Abstract:**
This research note critically examines the narration, "A man should not be asked why he beat his wife," which has occasionally been interpreted in Islamic jurisprudential literature and contemporary academic discussions as evidence legitimizing domestic violence or exempting husbands from judicial and legal scrutiny. Drawing on the principles of hadith criticism, biographical evaluation (al-jarḥ wa-l-taʿdīl), and Islamic legal doctrine, the study comparatively analyses the sources and chains of transmission of the report attributed to the Prophet through ʿUmar b. al-Khaṭṭāb. Although Dāwūd b. ʿAbd Allāh al-Awdī, one of the transmitters in the chain, was deemed trustworthy by biographical authorities, ʿAbd al-Raḥmān al-Muslī-from whom Dāwūd transmitted the report-remains inadequately identified and is known to have had only Dāwūd al-Awdī transmit from him. The study therefore concludes that ʿAbd al-Raḥmān al-Muslī should be classified as an unknown narrator (majhūl al-ʿayn) and that the chain of transmission should consequently be considered weak. Nevertheless, the study acknowledges the differing scholarly assessments of the narration's authenticity and explains the grounds for preferring the judgment of weakness. Due to the obscurity and isolation of this transmitter, the narration cannot, on its own, establish an independent legal ruling or confer absolute immunity upon husbands. The study further argues that the disciplinary measure mentioned in Qur'an 4:34 neither constitutes an absolute right nor provides an unquestionable licence for violence. Rather, the Qur'anic provision is confined to serious cases of nushūz that substantially undermine the marital relationship and constitutes an exceptional measure that may be considered only after admonition and separation in bed, provided that it is neither severe nor injurious and leaves no physical marks. Accordingly, it is methodologically unsound to derive a general and unrestricted normative rule from this limited provision or from weak reports involving physical discipline. Domestic violence cannot be placed beyond judicial scrutiny under the pretext of family privacy; the appropriate legal mechanisms must instead be employed in accordance with the protection of life and bodily integrity and the principle of removing harm. Finally, the arbitration (taḥkīm) mechanism prescribed in Qur'an 4:35 is examined in light of the practice of the Companions and the differing approaches of the Islamic legal schools. The authority to decree separation (tafrīq), granted to arbiters by certain jurists, is presented as an institutional means of resolving serious marital disputes.
**Keywords:** Islamic Law, Family Law, Nushūz, Narration of Beating, Arbitration.

Cite as: Fidan, Yılmaz – Uysal, Gökhan. "A Critical Assessment of the Narration A Man Is Not Asked Why He Beat His Wife in Terms of Hadith Methodology and Islamic Jurisprudential Doctrine". *Mersin Theology Journal* 4 (2026), 1-11.

# Erkeğe, Karısını Neden Dövdüğü Sorulmaz Rivayetinin Hadis Usûlü ve Fıkıh Doktrini Açısından Değerlendirilmesi

## Giriş

İslâm aile hukukunda evlilik içi geçimsizlik, eşlerin karşılıklı sorumlulukları ve hakemlik müessesesi etrafında yürütülen tartışmalar, nasların bağlamından koparılarak parçacı biçimde yorumlanması ve ilgili rivayetlerin hadis usulü ölçütlerine göre yeterince incelenmemesi sebebiyle metodolojik sorunlara açık hâle gelebilmektedir. Bu araştırma notunda, evlilik birliğini ciddi biçimde sarsan nüşûz hâlinde başvurulabilecek kademeli ıslah tedbirlerini -nasihat, yatakları ayırma ve darp- düzenleyen Nisâ sûresinin 34. âyeti ile uyuşmazlığın derinleşerek şikâk boyutuna ulaşması hâlinde tarafların ailelerinden hakem tayin edilmesini öngören 35. âyet çerçevesinde ortaya çıkan meseleler incelenmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'de zikredilen darp tedbirinin mutlak ve keyfî bir yetki olmadığı; nebevî uygulama, sahâbe tatbikatı ve genel fıkhî ilkeler doğrultusunda sınırlandırılmış istisnaî bir düzenleme niteliği taşıdığı kabul edilmektedir. Bu kapsamda, Hz. Ömer tarafından Hz. Peygamber'e merfû olarak nakledilen "Erkeğe, karısını neden dövdüğü sorulmaz" rivayeti; sened yapısı, râviler arasındaki nakil ilişkisi, isnadın ittisâli ve cerh-ta'dîl verileri çerçevesinde tahlil edilmektedir. Rivayetin isnadında yer alan Abdurrahman el-Müslî'nin cehâleti ve rivayetindeki teferrüd sebebiyle haberin tek başına müstakil bir fıkhî hüküm tesis etmeye ve erkeğe mutlak bir sorumsuzluk alanı tanımaya elverişli olmadığı temellendirilmektedir. Ayrıca aile içi uyuşmazlıkların çözümünde hakemlerin yetkileri, tefrîk kararı verip veremeyecekleri ve mezheplerin tahkîm müessesesine ilişkin farklı yaklaşımları kurumsal bir çözüm modeli çerçevesinde ele alınmaktadır.

## 1. Darp Rivayetinin Hadis Usûlü Açısından Tenkidi

### 1.1. Sened Yapısı ve İttisâl Problemi

Kadınlara yönelik fiziksel şiddeti tasvip etmeyen nebevî beyanlar ve Hz. Peygamber'in hayatı boyunca hiçbir eşine veya hizmetçisine eliyle vurmadığını bildiren sahih rivayetlere rağmen,[1] literatürde bu genel nebevî tutumla çelişir görünen "Erkeğe, karısını neden dövdüğü sorulmaz" haberi zaman zaman erkeğe mutlak bir sorumsuzluk alanı tanıyan hüküm kaynağı gibi yorumlanabilmektedir.[2] Hz. Ömer tarafından Hz. Peygamber'e merfû olarak nakledilen rivayetin kaynaklardaki müşterek isnadı temel olarak şu şekildedir: Ebû Avâne > Dâvûd b. Abdillâh el-Evdî > Abdurrahman el-Müslî > Eş'as b. Kays > Ömer b. el-Hattâb > Hz. Peygamber. Abd b. Humeyd'in naklettiği tarikte bu isnadın öncesinde Züheyr b. Harb ve Abdurrahman b. Mehdî bulunmaktadır.[3] Eş'as b. Kays'ın Hz. Ömer ile görüştüğü, rivayetin ayrıntılı metninde açıkça belirtilmektedir. Bu sebeple isnadın söz konusu kısmında inkıtâ bulunduğunu ileri sürmeyi gerektiren belirgin bir durum yoktur. İsnadın sıhhati bakımından asıl problem, Eş'as b. Kays'tan rivayette bulunan Abdurrahman el-Müslî'nin kimliği ve güvenilirlik derecesidir. Ricâl kaynaklarında Abdurrahman el-Müslî'nin Eş'as b. Kays'tan, Dâvûd b. Abdillâh el-Evdî'nin de ondan rivayette bulunduğu kaydedilmekte;

---

1 Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl el-Buhârî, *el-Câmi'u's-sahîh*, "Menâkıb", 24 (Hadis no: 3437).

2 Ebû Dâvûd Süleymân b. el-Eş'as es-Sicistânî, *es-Sünen*, "Nikâh", 41-42 (Hadis no: 2147); Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd İbn Mâce, *es-Sünen*, "Nikâh", 51 (Hadis no: 1986); Ebû Abdurrahmân Ahmed b. Şuayb en-Nesâî, *es-Sünenü'l-kübrâ*, thk. Hasan Abdülmün'im Şelebî (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001), 8/264 (Hadis no: 9123).

3 Ebû Muhammed Abdülhamîd b. Humeyd b. Nasr el-Kissî Abd b. Humeyd, *el-Müntehab min Müsnedi Abd b. Humeyd*, thk. Subhî el-Bedrî es-Sâmerrâî - Mahmûd M. Halîl es-Sa'îdî (Kahire: Mektebetü's-Sünne, 1408/1988), 1/44 (Hadis no: 37).

kendisine bu rivayet dışında başka bir hadis nispet edilmemektedir.[4] Kendisinden yalnızca Dâvûd el-Evdî'nin rivayette bulunması ve hakkında güvenilirliğini kesin biçimde ortaya koyan müstakil bir tevsik kaydının tespit edilememesi sebebiyle Abdurrahman el-Müslî, hadis usulü terminolojisi bakımından mechûlü'l-ayn kabul edilmiştir. Nitekim Ebü'l-Feth el-Ezdî onu zayıf râviler arasında zikrederek hakkında "fîhi nazar" değerlendirmesinde bulunmuş; Zehebî de "lâ yu'raf" ifadesiyle tanınmadığını belirtmiştir.[5] İbn Hacer ise kendisini, ancak mütâbaat hâlinde rivayeti kabul edilebilecek râviler için kullandığı "makbûl" lafzıyla nitelemiştir.[6]

### 1.2. Râvilerin Cerh-Ta'dîl Durumu: Dâvûd el-Evdî ve Abdurrahman el-Müslî

İsnad zincirinde yer alan ve rivayetin sıhhat hükmü üzerinde etkili olan râviler, klasik ricâl kaynaklarındaki cerh-ta'dîl verileri ışığında incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılmaktadır:

Ebû Avâne el-Yeşkürî: Asıl adı Vaddâh b. Abdillâh el-Yeşkürî el-Vâsıtî olan Ebû Avâne, cerh-ta'dîl otoritelerince sika ve sebt kabul edilmiş güvenilir bir râvidir. Dolayısıyla rivayetin zayıflığına yol açabilecek bir cerh onun hakkında söz konusu değildir.

Dâvûd b. Abdillâh el-Evdî: Dâvûd b. Abdillâh ez-Zu'âfirî Ebü'l-Alâ el-Kûfî hakkında ricâl literatüründe açık tevsik kayıtları bulunmaktadır. Yahyâ b. Maîn, kendisinden Hasan b. Sâlih ve Ebû Avâne'nin rivayette bulunduğu Dâvûd b. Abdillâh el-Evdî'yi sika olarak nitelemiştir. İbn Ebî Hâtim (ö. 327/938)'in nakline göre Ahmed b. Hanbel de onun hakkında "Kûfeli, sika ve kadîm bir şeyhtir" değerlendirmesinde bulunmuş; İbn Hacer el-Askalânî de kendisini sika kabul etmiştir. Bu veriler, isnadın zayıflık sebebinin Dâvûd el-Evdî olmadığını göstermektedir.

Abdurrahman el-Müslî: İsnadın sıhhatini etkileyen temel problem bu râvinin kimliği ve güvenilirlik durumudur. İbn Hacer (ö. 852/1449), *Tehzîbü't-Tehzîb*'de Abdurrahman el-Müslî'nin Eş'as b. Kays'tan rivayette bulunduğunu, kendisinden ise yalnızca Dâvûd b. Abdillâh el-Evdî'nin nakilde bulunduğunu ve hadis kaynaklarında eşin te'dîbi ile vitir namazına teşviki birlikte konu edinen bu rivayet dışında başka bir hadisinin bilinmediğini kaydetmiştir. Hâkim en-Nîsâbûrî söz konusu rivayetin isnadını sahih kabul etmiş ve Zehebî (ö. 748/1348) de bu değerlendirmeye muvafakat etmiştir. Buna karşılık Ebü'l-Feth el-Ezdî, Abdurrahman el-Müslî'yi zayıf râviler arasında zikrederek hakkında "fîhi nazar" değerlendirmesinde bulunmuş; Zehebî ise başka bir eserinde onu "lâ yu'raf" ifadesiyle tanınmayan bir râvi olarak nitelemiştir.[7] İbn Hacer'in Takrîbü't-Tehzîb'de kullandığı "makbûl" hükmü de râvinin ancak mütâbaat hâlinde kabul edilebileceğine, aksi durumda rivayetinin leyyin sayılacağına işaret etmektedir.

Ali b. el-Medînî (ö. 234/848), el-İlel'inde rivayetin isnadını meçhul olarak niteleyerek şu değerlendirmede bulunmuştur: "Ali, Hz. Ömer'den nakledilen 'Erkeğe, ailesini neden dövdüğü sorulmaz' hadisi hakkında şöyle dedi: Bu rivayeti İbn Mâce, Nikâh bölümünde zikretmiştir. Onun isnadı meçhuldür. Rivayeti Kûfe ehlinden Dâvûd b. Abdillâh el-Evdî denilen bir kişi nakletmiştir. Abdurrahman el-Müslî dışında ondan

---

4 Ebû Abdillâh Muhammed b. İdrîs eş-Şâfiî, *er-Risâle*, thk. Ahmed Muhammed Şâkir (Mısır: Mektebetü'l-Halebî, 1358/1940), s. 10-11.

5 Abd b. Humeyd, *el-Müntehab min Müsnedi Abd b. Humeyd* (Kahire: Dârü İbn Abbâs, 1430/2009), 2/428; Ebü'l-Hasen Alî b. Abdillâh b. Ca'fer el-Medînî, *el-İlel* (Kahire: el-Fârûk el-Hadîse li't-Tıbâa ve'n-Neşr, ts.), 1/174.

6 Ebü'l-Fazl İbn Hacer el-Askalânî, *Takrîbü't-Tehzîb*, thk. Muhammed Avvâme (Suriye: Dârü'r-Reşîd, 1406/1986), 353.

7 Abd b. Humeyd, *el-Müntehab min Müsnedi Abd b. Humeyd*, thk. Mustafa el-Adevî (Riyad: Dâru Belensiyye, 1423/2002), 1/92.

herhangi bir şey rivayet eden kimse bilmiyorum. O, bana göre Ebû Vebra el-Müslî'dir."[8] Bununla birlikte neşredilmiş metnindeki "Abdurrahman el-Müslî dışında Dâvûd'dan rivayette *el-İlel*'in bulunan kimseyi bilmiyorum" anlamına gelen ibare, rivayetin kaynaklarda yer alan Ebû Avâne > Dâvûd el-Evdî > Abdurrahman el-Müslî şeklindeki isnad yönüyle uyuşmamaktadır. Ricâl kaynaklarında da Dâvûd'un Abdurrahman el-Müslî'den rivayette bulunduğu açıkça kaydedilmektedir. Bu nedenle söz konusu ibarede takdim-tehir, istinsah veya neşir kaynaklı bir bozulma bulunması muhtemeldir. Bağlama ve isnad yapısına göre kastedilenin, Abdurrahman el-Müslî'den Dâvûd el-Evdî dışında kimsenin rivayette bulunmadığı olması daha kuvvetli görünmektedir. Bununla beraber mevcut yazma nüshalar karşılaştırılmadan metnin aslının kesin biçimde bu şekilde olduğuna hükmedilemez. Ali b. el-Medînî'nin Abdurrahman el-Müslî'yi Ebû Vebra el-Müslî ile özdeşleştirme ihtimalinden söz etmesi de râvinin kimliği üzerindeki kapalılığı bütünüyle ortadan kaldırmamaktadır. Zira bu özdeşleştirme diğer ricâl kaynaklarınca kesin biçimde benimsenmiş değildir. Ayrıca rivayeti destekleyerek Abdurrahman el-Müslî'nin teferrüdünü giderecek müstakil bir mutâbi de tespit edilememiştir. Nitekim Ahmed b. Hanbel'in el-Müsned'ini tahkik eden Şuayb el-Arnaût ve çalışma heyeti, Abdurrahman el-Müslî'den yalnızca Dâvûd el-Evdî'nin nakilde bulunduğunu belirterek isnadı bu râvinin cehâleti sebebiyle zayıf kabul etmiştir.[9] İbn Hacer'in hadis usulü terminolojisine göre kendisinden yalnızca bir râvinin nakilde bulunduğu ve ayrıca güvenilirliği sabit olmayan kişi mechûlü'l-ayn kabul edilmektedir.[10] Bu çerçevede Abdurrahman el-Müslî'nin rivayeti, onu destekleyen muteber bir mutâbi bulunmadıkça cehâlet ve teferrüd illetlerini taşımaya devam etmektedir. Dolayısıyla bazı âlimler tarafından sahih kabul edilmiş olsa da söz konusu haberin, isnadındaki bu ihtilaf ve zafiyet sebebiyle tek başına müstakil bir fıkhî hüküm tesis etmeye veya erkeğe mutlak bir hukukî sorumsuzluk tanımaya elverişli olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

### 1.3. Fıkhî Yorumlarda Metodolojik Tenâkuzlar

İsnadındaki bu zafiyete rağmen rivayetin bazı fıkıh araştırmalarında bağlamı ve sıhhatine ilişkin ihtilaflar yeterince dikkate alınmadan genel bir hüküm ifade ediyormuş gibi kullanılması, birtakım metodolojik sorunlara yol açmaktadır. Örneğin Zekeriya Güler, bir taraftan Hz. Peygamber'in kadınlara yönelik fiziksel müdahaleyi tasvip etmeyen beyanlarını öne çıkarırken diğer taraftan Nisâ sûresinin 34. âyetinde geçen darp tedbirini "şok tedavisi" şeklinde nitelemektedir. Güler, "Erkeğe, karısını neden dövdüğü sorulmaz" rivayetini de İmam Nevevî'nin yaklaşımı doğrultusunda, aile mahremiyetinin gereksiz araştırma ve müdahalelerden korunması çerçevesinde yorumlamaktadır.[11] Bununla birlikte rivayetin bu şekilde anlaşılması, aile mahremiyetinin şiddet ve hak ihlallerini yargısal denetimin dışında bırakan mutlak bir alan olarak değerlendirilmesine yol açmamalıdır. Zira zarar veya hak ihlali iddiasının bulunduğu durumlarda yetkili mercilerin müdahalesini gereksiz araştırma ve tecessüs kapsamında görmek, nefsin ve bedensel bütünlüğün korunması ile zararın giderilmesi ilkeleriyle bağdaştırılması güç bir yaklaşım meydana getirmektedir.

---

8 Alî b. el-Medînî, *el-İlel*, thk. Muhammed Mustafa el-A'zamî (Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî, 1980), s. 93 (Hadis no: 154).

9 Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî, *Müsnedü'l-İmâm Ahmed b. Hanbel*, thk. Şuayb el-Arnaût - Âdil Mürşid vd. (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001), 1/275 (Hadis no: 122).

10 Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed el-Askalânî İbn Hacer el-Askalânî, *Nüzhetü'n-nazar fî Tavzîhi Nuhbeti'l-fiker* (Kahire: Matbaatü's-Sabâh, 1421/2000), s. 51.

11 Zekeriya Güler, "Aile İçi Şiddet Problemi ve Çözüm Yolu Üzerine", *Vuslat Dergisi* 257 (Kasım 2022): 11.

Önder Nar ise rivayetin Ebû Dâvûd, İbn Mâce ve Nesâî gibi Sünen müelliflerince nakledildiğini belirterek İbn Allân ve İbn Hacer el-Heytemî'nin açıklamaları doğrultusunda haberin kabul edilebilir olduğunu savunmaktadır.[12] Bununla birlikte bir rivayetin muteber hadis kaynaklarında yer alması, tek başına onun sahih kabul edilmesini gerektirmez. Nitekim incelenen haber bazı âlimler tarafından sahih sayılmış olsa da Abdurrahman el-Müslî'nin cehâleti ve rivayetindeki teferrüd sebebiyle Ali b. el-Medînî, İbnü'l-Kattân, Ahmed Muhammed Şâkir, Elbânî ve Şuayb el-Arnaût başta olmak üzere birçok münekkit ve muhakkik tarafından zayıf kabul edilmiştir. Bu nedenle haberin sıhhatine ilişkin ihtilaf belirtilmeden ve zayıflık gerekçeleri değerlendirilmeden mutlak bir hüküm kaynağı gibi sunulması isabetli değildir. Rivayet sahih kabul edilse dahi bundan, erkeğin eşine yönelik her türlü fiziksel müdahalesinin sorgulanamayacağı veya aile içinde gerçekleşen şiddetin hukukî denetim dışında tutulacağı sonucu çıkarılamaz. Böyle bir yorum, Nisâ sûresinin 34. âyetinde zikredilen tedbirin sebep, sıra, ölçü ve sonuç bakımından tabi olduğu sınırlamaları işlevsiz hâle getirir. Fıkıhta kabul edilen "Zaruretler kendi miktarlarınca takdir olunur" kaidesi, zaruret veya istisna sebebiyle tanınan ruhsatların ihtiyaç sınırını aşacak biçimde genişletilemeyeceğini ifade etmektedir.[13] Benzer şekilde "Kıyasa aykırı olarak sabit olan hükme başkası kıyas edilemez" ilkesi, genel kurala aykırı biçimde sabit olan istisnaî hükümlerin kapsamının kıyas yoluyla genişletilmesini engellemektedir.[14] Bu çerçevede Nisâ sûresinin 34. âyetinde belirli şartlara bağlanan darp tedbirinden hareketle erkeğe mutlak bir hukukî sorumsuzluk ve denetimsizlik alanı tanınamaz. Hanefî usulünde haber-i vâhidin kabulü tartışılırken yalnızca senedin zahirî durumu değil, rivayetin Kur'ân'ın açık hükümleri ve şeriatın yerleşik küllî esaslarıyla ilişkisi de dikkate alınmıştır. Teftâzânî'nin *Şerhu't-Telvîh*'te açıkladığı üzere haber-i vâhidin Kitab'ın genel ve kesin esaslarıyla giderilemeyecek bir çatışma içinde bulunması, rivayetin delil değeri bakımından ayrıca değerlendirilmesini gerektiren mânevî bir inkıtâ sebebi kabul edilmiştir.[15] Bununla birlikte incelenen rivayetin zayıflığı doğrudan Kur'ân'a aykırı olduğu iddiasına değil, öncelikle isnadında yer alan Abdurrahman el-Müslî'nin cehâletine dayandırılmalıdır. Rivayetin Kur'ân'ın adalet, zararın giderilmesi ve insan bedeninin korunmasına ilişkin esaslarıyla nasıl bağdaştırılacağı ise isnad tenkidinden ayrı bir metin ve fıkhî yorum meselesi olarak ele alınmalıdır.

## 2. Nisâ Sûresi 34. Âyet ve Tedricî Islah Süreci

### 2.1. Nüşûz Kavramının Fıkhî Mahiyeti

Nisâ sûresi 34. âyette geçen nüşûz kavramı, eşler arasındaki basit bir geçimsizlik değil, evlilik birliğinin hukukî ve ahlâkî temellerini sarsan fiilî başkaldırıyı ifade eder.[16] Kur'ân'da bu kavramın hem kadın (Nisâ 34) hem erkek (Nisâ 128) için kullanılması cinsiyete özgü bir kusur olmadığını gösterir. Sahâbe ve tâbiîn döneminde İbn Mes'ûd, İbn Abbâs ve Hasan el-Basrî gibi otoriteler, nüşûzü evlilik hukukunu ihlâl eden ağır

[12] Önder Nar, "Kocaya Karısını Neden Dövdüğü Sorulmaz Şeklindeki Rivayet", *Eski Eserler*, 2016.

[13] Bedrüddîn Ebü'l-Fazl Muhammed b. Ebî Bekr el-Esedî eş-Şâfiî İbn Kâdî Şühbe, *Bidâyetü'l-muhtâc fî şerhi'l-minhâc*, nşr. Enver b. Ebî Bekr eş-Şeyhî ed-Dâğıstânî (Cidde: Dârü'l-minhâc li'n-neşr ve't-tevzî, 1432/2011), 3/23.

[14] Ebü'l-Abbâs Takıyyüddîn Ahmed b. Abdilhalîm el-Harrânî İbn Teymiyye, *Mecmû'u'l-Fetâvâ*, thk. Abdurrahman b. Muhammed b. Kâsım (Medine: Mecma'u'l-melik Fehd li-tıbâ'ati'l-mushafi'ş-şerîf, 1416/1995), 20/555.

[15] Sa'deddin Mes'ûd b. Ömer et-Teftâzânî, *Şerhu't-telvîh 'ale't-tavzîh* (Mısır: Mektebetü Subeyh, ts.), 2/18.

[16] Hacı Mehmet Günay, "Nüşûz", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2007), 33/303-304.

sadakatsizlik fiilleriyle ilişkilendirmiş; süreklilik arz eden bir geçimsizlik hâli olarak tanımlamışlardır.[17]

### 2.2. Tedricî Müdahale Basamakları ve Müfessirlerin Yorumları

Âyette nüşûz tehlikesine karşı uygulanacak adımlar katı bir aşamalılıkla düzenlenmiştir (nasihat > hicr > darp).[18] Âyetteki vehcurûhunne (yataklarında yalnız bırakın) emrini İbn Abbâs, kadının evden uzaklaştırılması değil, evlilik içi duygusal iletişimin ve yakınlığın geçici olarak askıya alınması şeklinde tefsir etmiştir.[19] Havf (korkmak/endişe etmek) lafzı ise salt kuruntu değil, somut delillere dayalı makul kanaattir. Klasik müfessirler ilk iki aşama sonuç vermediğinde gündeme gelen son aşamayı (darp), bedende iz bırakmayan (gayri müberrih), küçük düşürücü olmayan, sembolik bir te'dîb tedbiri olarak kayıtlamışlardır.[20] Ahmed b. Hanbel'e göre anlaşmazlığın ilk safhasında dövme yoluna başvurulması asla câiz değildir.[21] İmam Şâfiî de fiilin ancak aşamalılık zincirine bağlılığını şart koşar.[22] Mâlikî mezhebinde ise kocasından kötü muamele, darp veya hakaret gören kadının doğrudan mahkemeye başvurarak tefrîk (boşanma) talep etme hakkı müstakil bir yargı mekanizması olarak düzenlenmiştir.[23] Fıkıhta darp, bağımsız bir hak değil; sınırları aşıldığında kocanın cezaî ve tazminî sorumluluğunu doğuran istisnaî bir son çaredir.[24] Nüşûzda ısrar eden kadının ise bu süreçte nafaka hakkını kaybedeceği belirtilmiştir.[25]

### 2.3. Erken Dönem Otoritelerinin Darp Algısı

Mukâtil b. Süleyman bu lafzın bedensel zarar verici değil, sembolik bir uyarı olduğunu belirtir.[26] Hasan el-Basrî gayri müberrih ifadesini bedende iz ve yara bırakmayan fiil olarak şerh etmiştir.[27] İmam Buhârî *el-Câmiu's-sahîh*'inde Hz. Peygamber'in hiçbir eşine fiziksel müdahalede bulunmadığını bildiren hadisleri öne çıkararak nassın pratik hayattaki uygulanabilirlik alanını fiilen sınırlandırmıştır.[28] Çağdaş araştırmalarda da Nisâ 34'teki sürecin alelade geçimsizlikler için değil, sadakatsizlik şüphesi veya evliliği temelden sarsan ağır nüşûz durumlarıyla mukayyet istisnaî bir izin olduğu; sünnetin bütünlüğü gereği affetmenin ve hukuki/yargısal yollara başvurmanın asıl erdemli davranış olduğu temellendirilmiştir.[29] Erken dönem âlimlerinden Katâde, Tâvûs ve Sevrî de darp lafzını

---

17 Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr et-Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-kur'ân*, thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî (Kahire: Dâru Hicr, 2001), 6/711; Ebü'l-Fidâ İsmâîl b. Ömer İbn Kesîr, *Tefsîrü'l-kur'âni'l-'azîm*, thk. Sâmi b. Muhammed es-Selâme (Riyad: Dâru Taybe, 1999), 4/143-144.

18 en-Nisâ 4/34.

19 Abdürrezzâk b. Hemmâm es-San'ânî, *el-Musannef*, thk. Habîbürrahmân el-A'zamî (Beyrut: el-Meclisü'l-ilmî, 1403/1983), 6/509 (Hadis no: 11874).

20 Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân* (Beyrut: Dâru İhyâi't-türâsi'l-Arabî, 1423), 1/371.

21 Muhammed İsmail el-Mukaddem, *Avdetü'l-hicâb* (Kahire: Dâr İbni'l-Cevzî, 2005), 2/458.

22 İbnü'l-Cevzî, *Zâdü'l-mesîr fî ilmi't-tefsîr* (Beyrut: el-Mektebü'l-islâmî, ts.), s. 402; Muhammed b. İdrîs eş-Şâfiî, *Tefsîru'l-İmâm eş-şâfiî*, thk. Ahmed b. Mustafa el-Ferrân (Riyad: Dâru't-tedmüriyye, 1427/2006), 1/208.

23 Seyyid Sâbık, *Fıkhu's-sünne* (Kahire: Dârü'l-feth, ts.), 2/289-290; Lecnetü'l-fetvâ bi'ş-şebeketi'l-islâmiyye, *Fetâvâ eş-şebeketi'l-islâmiyye* (Katar: eş-Şebeketü'l-İslâmiyye, ts.), 13/12084.

24 Şâfiî, *Tefsîru'l-İmâm eş-şâfiî*, 2/598.

25 Şâfiî, *Tefsîru'l-İmâm eş-şâfiî*, 2/600.

26 Mukâtil b. Süleymân, *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân*, 1/228.

27 Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 34/299 (Hadis no: 20695).

28 Buhârî, "Nikâh", 94 (Hadis no: 5204).

29 Gökhan Uysal, *İslam Hukukunda Aile İçi Şiddete Maruz Kalan Kadının Boşanma Hakkı* (Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026), s. 40-44; Gökhan Uysal, *İslâm Hukuku Açısından Fena Muamele ve Şiddetli Geçimsizlik Nedeniyle Kazâî Boşanma* (Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2023).

incitmeyen bir tedbir olarak yorumlamış; Sevrî ayrıca âyetteki itaati cinsel yakınlık davetine icabet bağlamında açıklamıştır.[30]

## 3. Nisâ Sûresi 35. Âyet ve Hakemlik (Tahkîm) Müessesesi

### 3.1. Şikâk Kavramı ve Tahkîmin Kurumsal Yapısı

Eşler arasındaki ihtilafın derinleşerek kalıcı ayrılık tehlikesine (şikâk) dönüşmesi durumunda kurumsal bir çözüm mekanizması olarak tahkîm öngörülmüştür.[31] Şikâk, bireysel tedbirleri aşan, toplumsal ve yargısal müdahaleyi gerektiren bir cepheleşmedir. Hakemlerin tarafların ailelerinden seçilmesi hem mahremiyeti korumayı hem de tarafları tanıyan kişiler vasıtasıyla uzlaşma zemini kurmayı amaçlar.[32] Uzlaşma sağlanamadığında kamu otoritesinin (hâkimin) devreye girerek hakem tayin etmesi esastır. Kusur erkekte ise tazminî ve cezaî yaptırımlar işletilir; kusur kadında ise muhâlea yoluyla ayrılık formülü uygulanır.[33]

### 3.2. Sahâbe Uygulaması ve Mezheplerin Yaklaşımı

Hakemlerin yetkilerine dair en kuvvetli tarihsel delil Hz. Ali'nin tatbikatıdır. İbn Sîrîn'in Ubeyde el-Cuhenî'den naklettiğine göre, Hz. Ali mahkemesine çıkan ihtilaflı bir çifte hakem tayin etmiş ve hakemlere: "Eğer ıslahı uygun görürseniz aralarını düzeltin; ayrılığı uygun görürseniz tefrîk edin" talimatını vererek erkeğin rızası bulunmasa dahi hakemlerin vereceği kararın bağlayıcı olduğunu bildirmiştir.[34] İmam Mâlik, hakemlerin sadece uzlaştırıcı değil, şartlar gerektirdiğinde eşlerin rızası olmaksızın da tefrîk kararı vermeye yetkili olduklarını ve ilim ehli arasındaki en isabetli görüşün bu olduğunu savunmuştur.[35] Hasan-ı Basrî, Atâ b. Ebû Rebâh, İmam Şâfiî ve Ahmed b. Hanbel de hakemlerin birleştirme ve ayırma yetkisine sahip olduğunu kabul edenler arasındadır.

### 3.3. Hanefî Mezhebinde Emr bi'l-Ma'rûf ve Osmanlı Mahkeme Pratiği

Hanefî mezhebinde aile içi geçimsizliğe müdahale öncelikle el-emr bi'l-ma'rûf ve'n-nehyi ani'l-münker prensibi çerçevesinde yapıcı bir üslupla ele alınır.[36] Ancak Hanefî doktrininde kocanın süreklilik arz eden darp ve eziyet fiilleri kadına doğrudan kazâî tefrîk hakkı tanımaz.[37] Bu durum uygulamada mağduriyetler doğurduğundan, klasik ve çağdaş birçok fakih, şiddet gören kadınların zarar gerekçesiyle boşanmaya imkân tanıyan Mâlikî mezhebini taklit etmelerini câiz ve gerekli görmüştür.[38] Nitekim şer'iyye sicillerine yansıyan Osmanlı yargı pratiği incelendiğinde, mahkemelerin fena muamele sabit olduğunda doğrudan tefrîk kararı vermek yerine; öncelikle ta'zîr cezası, taahhüt alma, kefalete bağlama, şartlı talâk ve muhâlea gibi alternatif hukuki

---

30 Abdürrezzâk b. Hemmâm es-San'ânî, *el-Musannef*, 6/510 (Hadis no: 11878).

31 en-Nisâ, 4/35.

32 Yahyâ b. Sellâm, *et-Tesârîf: Tefsîru Kelimâti'l-kur'ân el-müştereke fi'l-me'ânî*, thk. Hind Şelevî (Tunus: ed-Dâru't-Tûnisiyye li'n-Neşr, 1979), 1/154.

33 Taberî, *Câmi'u'l-beyân 'an te'vîli âyi'l-kur'ân*, 8/320.

34 Abdurrahman b. Muhammed b. İdrîs Ebû Hâtim er-Râzî, *Tefsîrü'l-kur'âni'l-azîm*, thk. Es'ad Muhammed et-Tayyib (Mekke: Mektebetü Nizâr Mustafa el-Bâz, 1419), 3/945.

35 Mâlik b. Enes, *el-Muvatta*, thk. Muhammed Mustafa el-A'zamî (Abu Dabi: Müessesetü Zâyid b. Sultân Âl Nehyân li'l-a'mâli'l-hayriyye ve'l-insâniyye, 1425/2004), "Sadaka", 12 (Hadis no: 2169).

36 Kemâlüddîn Muhammed b. Abdülvâhid es-Sivâsî İbnü'l-Hümâm, *Fethu'l-kadîr* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.), 4/244.

37 Alâüddîn Ebû Bekr b. Mes'ûd Kâsânî, *Bedâ'iu's-sanâi' fî tertîbi'ş-şerâi'* (Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1406/1986), 2/334.

38 Hava Selçuk, "Kadına Uygulanan Şiddetin Osmanlı Mahkeme Tutanaklarına Yansımaları", *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 25 (2011): 109-126.

mekanizmaları devreye soktuğu görülmektedir.[39] Bu pragmatik çözümler, adaletin tesisi ve zulmün izalesi ilkesinin fıkıh geleneğinde daima gözetildiğini teyit etmektedir.

## Sonuç

İslâm hukuk metodolojisinde hadis ve sünnet verileri, dinin Kur'ân-ı Kerîm'den sonraki en temel kurucu unsuru ve normatif kaynağıdır. Hadisin dinden bir parça olması, her bir naklin son derece yüksek bir ciddiyet, ilmi disiplin ve titizlikle incelenip değerlendirilmesini zorunlu kılar. Bu sebeple isnadında meçhul râvilerin bulunduğu, ittisâl bağı zayıflamış veya Kur'ân'ın küllî prensiplerine açıkça aykırı düşen ifadelerin fıkhî hüküm inşasında delil olarak kullanılması metodolojik açıdan mümkün değildir. Nitekim incelenen "Erkeğe, karısını neden dövdüğü sorulmaz" rivayeti, isnadındaki Abdurrahman el-Müslî'nin meçhuliyeti sebebiyle klasik muhaddislerin ekseriyeti tarafından zayıf kabul edilmiş ve haberin müstakil bir fıkhî mesnet olma niteliği bulunmadığı ortaya konmuştur. Senedinde böylesi yapısal illetler taşıyan bir haberden yola çıkarak; "Ben eşime şiddet uyguluyorum, bu bizim özel aile içi meselemizdir, evimize ve mahremimize dışarıdan kimse müdahale edemez" şeklinde bir zihniyet meşrulaştırılamaz. Aynı şekilde, eşine şiddet uygulayan birini engellemeyi veya bu zulmü adlî ve yetkili mercilere bildirmeyi "mâlâyânî" (kişiyi ilgilendirmeyen boş iş) kabilinden görmek son derece temelsiz ve abes bir yaklaşımdır. Zira canın ve bedensel dokunulmazlığın muhafazası (nefsin korunması), İslâm hukukunun temel gayelerindendir. Bir hak ihlali ve zulüm vuku bulduğunda kötülüğü engellemek (nehyi ani'l-münker) ve adlî teftişi işletmek şer'î bir zorunluluktur. Son tahlilde, Nisâ sûresi 34. âyetinde zikredilen darp tedbiri; sadakatsizlik ve evlilik birliğini temelden sarsan ağır nüşûz halleriyle kayıtlı, belirli ve aşamalı bir tedricilik düzenine (nasihat-hicr-darp) bağlı ve bedensel hasar bırakmayan son derece sınırlı istisnaî bir ruhsat alanıdır. Bu sınırlı ve istisnaî ruhsat alanından hareketle, literatürde yer alan darp veya baskı içerikli her rivayetin herhangi bir sıhhat ve delâlet değerlendirmesine tâbi tutulmaksızın hükme esas alınması, fıkıh usûlünün delilleri değerlendirme yöntemiyle bağdaşmaz. İstisnaî mahiyetteki ve belirli şartlarla kayıtlanmış hükümlerin kapsamı, kıyas veya genişletici yorum yoluyla sınırlarının ötesine taşınamayacağı gibi; Kur'ân'ın adalet, merhamet ve aile hukukunun korunmasına ilişkin temel ilkeleri doğrultusunda aile içi uyuşmazlıklarda şiddetin önlenmesi, hukuka aykırı fiillerde bulunanların yetkili mercilerce denetlenmesi ve gerektiğinde ta'zîr gibi yaptırımlara tâbi tutulması da hukuk düzeninin sorumluluk alanındadır. Uyuşmazlığın evlilik birliğini sürdürülemez hâle getirdiği durumlarda ise Nisâ sûresi 35. âyette öngörülen tahkîm mekanizmasının işletilmesi ve hakemlerin değerlendirmesi çerçevesinde sulh veya tefrîk yollarından uygun olanına başvurulması, fıkhın aile birliğini koruma ile tarafların haklarını güvence altına alma amaçlarının bir gereği olarak değerlendirilmelidir.

[39] İrfan İnce - Ghulam Hazrat Rayeq, "İslâm Âile Hukukunda ve Afgân Hukuk Sisteminde Bedensel Kusur ve Hastalık Nedeniyle Kazâî Boşanma", *Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/2 (2019): 143.

**Kaynakça**


Abd b. Humeyd, Ebû Muhammed Abdülhamîd b. Humeyd b. Nasr el-Kissî. *el-Müntehab min Müsnedi Abd b. Humeyd*. Kahire: Dârü İbn Abbâs, 1430/2009.

Abdürrezzâk b. Hemmâm es-San'ânî. *el-Musannef*. thk. Habîbürrahmân el-A'zamî. Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî, 1403/1983.

Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybânî. *Müsnedü'l-imâm Ahmed b. Hanbel*. thk. Şuayb el-Arnaût - Âdil Mürşid vd. takdîm: Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001.

Alî b. el-Medînî, Ebü'l-Hasen Alî b. Abdillâh b. Ca'fer el-Medînî el-Basrî. *el-İlel*. Kahire: el-Fârûk el-Hadîse li't-Tıbâa ve'n-Neşr, ts.

Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl. *el-Câmi'u's-sahîh*. Beyrut: Dâru İbn Kesîr, 1423/2002.

Ebû Dâvûd, Süleymân b. el-Eş'as el-Ezdî es-Sicistânî. *Sünenü Ebî Dâvûd*. thk. Şuayb el-Arnaût - Muhammed Kâmil Karabellî. 7 Cilt. b.y.: Dârü'r-Risâleti'l-Âlemiyye, 1430/2009.

Ebû Hâtim er-Râzî, Abdurrahman b. Muhammed b. İdrîs. *Tefsîrü'l-kur'âni'l-azîm*. thk. Es'ad Muhammed et-Tayyib. Mekke: Mektebetü Nizâr Mustafa el-Bâz, 1419.

Güler, Zekeriya. "Aile İçi Şiddet Problemi ve Çözüm Yolu Üzerine". *Vuslat Dergisi* 257 (Kasım 2022), 10-15.

Günay, Hacı Mehmet. "Nüşûz". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 33/303-306. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.

İbn Hacer el-Askalânî, Ebü'l-Fazl Şihâbüddîn Ahmed b. Alî b. Muhammed. *Nüzhetü'n-nazar fî Tavzîhi Nuhbeti'l-fiker*. Kahire: Matbaatü's-Sabâh, 1421/2000.

İbn Kâdî Şühbe, Bedrüddîn Ebü'l-Fazl Muhammed b. Ebî Bekr el-Esedî eş-Şâfiî. *Bidâyetü'l-muhtâc fî şerhi'l-minhâc*. nşr. Enver b. Ebî Bekr eş-Şeyhî ed-Dâğıstânî. Cidde: Dârü'l-minhâc li'n-neşr ve't-tevzî, 1432/2011.

İbn Kesîr, Ebü'l-Fidâ İsmâîl b. Ömer. *Tefsîrü'l-kur'âni'l-'azîm*. thk. Sâmi b. Muhammed es-Selâme. Riyad: Dâru Taybe, 1999.

İbn Mâce, Ebû Abdullah Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî. *Sünenü İbn Mâce*. thk. Muhammed Fuâd Abdülbâkî. 2 Cilt. b.y.: Dâru İhyâi'l-Kütübi'l-Arabiyye - Faysal Îsâ el-Bâbî el-Halebî, ts.

İbn Teymiyye, Ebü'l-Abbâs Takıyyüddîn Ahmed b. Abdilhalîm el-Harrânî. *Mecmû'u'l-Fetâvâ*. thk. Abdurrahman b. Muhammed b. Kâsım. Medine: Mecma'u'l-melik Fehd li-tıbâ'ati'l-mushafi'ş-şerîf, 1416/1995.

İbnü'l-Cevzî. *Zâdü'l-mesîr fî ilmi't-tefsîr*. Beyrut: el-Mektebü'l-İslâmî, ts.

İbnü'l-Hümâm, Kemâlüddîn Muhammed b. Abdülvâhid es-Sivâsî. *Fethu'l-kadîr*. Beyrut: Dâru'l-Fikr, ts.

İnce, İrfan - Rayeq, Ghulam Hazrat. "İslâm Âile Hukukunda ve Afgân Hukuk Sisteminde Bedensel Kusur ve Hastalık Nedeniyle Kazâî Boşanma". *Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/2 (2019), 125-151.

Kâsânî, Alâüddîn Ebû Bekr b. Mes'ûd. *Bedâ'iu's-sanâi' fî tertîbi'ş-şerâi'*. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1406/1986.

Lecnetü'l-fetvâ bi'ş-şebeketi'l-islâmiyye. *Fetâvâ eş-şebeketi'l-islâmiyye*. Katar: eş-Şebeketü'l-İslâmiyye, ts.

Mâlik b. Enes. *el-Muvatta*. thk. Muhammed Mustafa el-A'zamî. Abu Dabi: Müessesetü Zâyid b. Sultân Âl Nehyân li'l-a'mâli'l-hayriyye ve'l-insâniyye, 1425/2004.

Mukaddem, Muhammed İsmail. *Avdetü'l-hicâb*. Kahire: Dâr İbni'l-Cevzî, 2005.

Mukâtil b. Süleymân. *Tefsîru Mukâtil b. Süleymân*. Beyrut: Dâru İhyâi't-türâsi'l-Arabî, 1423.

Nar, Önder. "Kocaya Karısını Neden Dövdüğü Sorulmaz Şeklindeki Rivayet". *Eski Eserler*. 2016.

Nesâî, Ebû Abdurrahmân Ahmed b. Şuayb b. Alî el-Horasânî. *es-Sünenü'l-kübrâ*. thk. Hasan Abdülmün'im Şelebî. nşr. Şuayb el-Arnaût. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 1421/2001.

Selçuk, Hava. "Kadına Uygulanan Şiddetin Osmanlı Mahkeme Tutanaklarına Yansımaları". *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 25 (2011), 109-126.

Seyyid Sâbık. *Fıkhu's-sünne*. Kahire: Dârü'l-Feth, ts.

Şâfiî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İdrîs. *er-Risâle*. thk. Ahmed Muhammed Şâkir. Mısır: Mektebetü'l-Halebî, 1358/1940.

Şâfiî, Muhammed b. İdrîs. *Tefsîru'l-İmâm eş-Şâfiî*. thk. Ahmed b. Mustafa el-Ferrân. Riyad: Dâru't-Tedmüriyye, 1427/2006.

Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed b. Cerîr. *Câmi'u'l-beyân an te'vîli âyi'l-kur'ân*. thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türkî. Kahire: Dâru Hicr, 2001.

Teftâzânî, Sa'deddin Mes'ûd b. Ömer. *Şerhu't-telvîh ale't-tavzîh*. Mısır: Mektebetü Subeyh, ts.

Uysal, Gökhan. *İslâm Hukuku Açısından Fena Muamele ve Şiddetli Geçimsizlik Nedeniyle Kazâî Boşanma*. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2023.

Uysal, Gökhan. *İslam Hukukunda Aile İçi Şiddete Maruz Kalan Kadının Boşanma Hakkı*. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2026.

Yahyâ b. Sellâm. *et-Tesârîf: Tefsîru Kelimâti'l-kur'ân el-müştereke fi'l-me'ânî*. thk. Hind Şelevî. Tunus: ed-Dâru't-Tûnisiyye li'n-Neşr, 1979.